

MINISTERIE VAN
BINNENLANDSE ZAKEN

's-Gravenhage, 19 Januari 1951.
Javastraat 68.

No. 100241

Betreft: Controle op doorvoer
strategische materialen.

GEHEIM.

Reeds bij mijn schrijven van 29 Maart 1950, no. 82642 mocht ik de aandacht van Uwe Excellentie vestigen op het vraagstuk van de doorvoer via Nederland van goederen van strategische waarde en de rol, welke daarbij door een Nederlandse transportfirma wordt gespeeld, teneinde de goederen in strijd met hun daaraan door het land van uitvoer gegeven bestemming naar de landen achter het IJzeren Gordijn te leiden.

Ik wees er in dit schrijven op, dat een beletten van deze doorvoer door Nederland alleen geen zin zal hebben, zolang voor de handel de gelegenheid open zal blijven om deze doorvoer langs andere landen te doen plaats vinden en dat alleen middels een algemeen door de Westerse landen aanvaarde en daadwerkelijk toegepaste controle aan deze wijze van versterking van het oorlogspotentieel van de vijand van het Westen een einde zal kunnen worden gemaakt.

Bij mijn schrijven van 15 September 1950 no. 92490 lichtte ik U in over de voorlopige resultaten van de op Amerikaans initiatief gehouden besprekingen voor de totstandkoming van een internationale controleregeling.

Bij mijn schrijven van 19 October 1950 no. 94690 stelde ik U in kennis met enige door de Amerikanen in Duitsland verzamelde gegevens over de omvang van deze doorvoer via Nederland gedurende de eerste zes maanden van 1950.

Inmiddels is dit vraagstuk in een acuut stadium gekomen door de internationale ontwikkelingen en de met de afkondiging van de noodtoestand door President Truman gepaard gaande maatregelen voor de omschakeling van de Amerikaanse industrie op oorlogsproductie. Volgens een persbericht van 12 December 1950 heeft het Amerikaanse Ministerie van Handel Amerikaanse schepen en vliegtuigen verboden strategische materialen bestemd voor communistisch China of Sovjet-Russisch Europa naar enige plaats in de wereld te vervoeren, Hongkong inbegrepen.

Een later persbericht meldt een zelfde verbod voor het lossen van goederen, die onderweg tot potentieel oorlogsmateriaal zijn verklaard.

Tegenover dergelijke maatregelen ter voorkoming, dat de producten van de Amerikaanse oorlogsindustrie en de daarvoor benodigde grondstoffen hun weg naar de vijand zullen vinden, behoeft het belang van een effectieve controle op de onderwerpelijke doorvoer geen nader betoog.

Maar bovendien moet het als onbestaanbaar worden gerekend, dat het Westen, tegenover de in duidelijke bewoordingen door President Truman uitgesproken bereidheid om de geweldige Amerikaanse krachtsinspanning eveneens en zelfs in de eerste plaats te doen besteden ten behoeve van de defensie van Europa tegen de dreigingen uit het Oosten, werkeloos zou kunnen blijven ten aanzien van lekken in de doorvoer, waardoor de producten van deze krachtsinspanning tegelijkertijd bij de tegenstander, die daartoe de aanleiding heeft gegeven en blijft geven, terecht komen.

Een dergelijke negatieve houding is m.i. niet alleen onverantwoord tegenover een bondgenoot met wie de Westerse landen zich verbonden hebben voor een gezamenlijk doel maar bovendien volkomen in strijd met elke gedachte aan de versterking van een gemeenschappelijke defensie waarvan de resultaten zozeer

- afhankelijk -

AAN:

Zijne Excellentie de Heer Minister
van Binnenlandse Zaken,

's-Gravenhage.

afhankelijk zijn van de Amerikaanse hulpverlening.

Bovendien zal het onderhavige vraagstuk thans ook dienen te worden beschouwd in verband met de enige dagen geleden gesloten overeenkomst inzake de verdeling van de steeds schaarser wordende grondstoffen, welke door de 18 landen van het Marshall-plan is aanvaard en met de uitwerking waarvan de O.E.E.C. onder voorzitterschap van Minister Stikker bemoeienis zal hebben.

Ik meen te weten, dat onafhankelijk van deze laatste overeenkomst de besprekingen over een internationale controle-regeling medio Februari a.s. zullen worden voortgezet. Met het oog daarop is het te verwachten dat de Minister van Economische Zaken het door de Nederlandse Regering in te nemen standpunt ten aanzien van het vraagstuk van de vrije doorvoer in de Ministerraad aan de orde zal stellen.

Inmiddels is in zoverre een belangrijke wijziging in de situatie opgetreden, dat Engeland zich sinds de laatste besprekingen te Parijs bereid heeft verklaard tot de uitoefening van de onderwerpelijke controle, naar aanleiding waarvan Amerika als het land van uitvoer, in afwijking van de oorspronkelijke opzet van het controlesysteem, het niet langer nodig vindt om zelf controle uit te oefenen op het bereiken van de bestemming van de uitgevoerde goederen.

Deze beslissing zal medebrengen, dat de verplichting om aan deze door Engeland aanvaarde controle mede te werken ook op de continentale landen van het Westen in volle zwaarte komt te rusten en de noodzaak om in gemeenschappelijk overleg een internationale controle-regeling in het leven te roepen wordt hierdoor alleen maar geaccentueerd.

Reeds werd vernomen, dat de Directie van Scheepvaart ontsteld was over de door Engeland aangenomen houding en het verzoek heeft gedaan de vrije doorvoer zo lang mogelijk te verdedigen.

Ongetwijfeld zijn er ook andere grote Nederlandse belangen, die bij deze controle op het spel staan en ten aanzien waarvan de vraag zal kunnen worden gesteld of Nederland zich de opoffering van een bron van inkomsten (werkgelegenheid en deviezen inbegrepen) zal kunnen veroorloven. Het is mij b.v. bekend, dat er tinonderhandelingen plaats vinden tussen de Billitonmaatschappij en Tsjechoslowakije, waarbij Nederland geen partij is, maar wel grote belangen heeft, indien het resultaat is, dat de tin door Indonesië via Nederland wordt geleverd met inschakeling van de Nederlandse industrie voor de bewerking van het ruwe materiaal.

Een andere, van de aanvang bestaande kant van het vraagstuk zijn de voorbeelden, die de andere Westerse landen leveren op het gebied van de doorvoer van strategisch materiaal naar de landen achter het IJzeren Gordijn. Zo heeft België nog in een van de laatste maanden van het afgelopen jaar een langdurig contract voor de levering van ertsen aan Rusland afgesloten zonder daarin overeenkomstig een bestaande verplichting Nederland tevoren te kennen.

Een ander voorbeeld is, dat de Engelse Board of Trade geen bezwaar tegen de verscheping van strategische materialen naar Honkong blijkt te maken, in een hoeveelheid, die ver boven de plaatselijke consumptie uitgaat, omdat Hongkong een Engelse Kroonkolonie is.

Deze voorbeelden zullen m.i. alleen kunnen en mogen dienen ter ondersteuning van de noodzaak van een internationale controle-regeling.

In geen geval zal Nederland en evenmin enig ander Westers land daaraan een motief kunnen ontlenen om zich van een dergelijke controle afzijdig te houden en zelfs om een afwachtende houding aan te nemen. Ik meen het in tegendeel van groot belang te kunnen achten, dat Nederland, dat zich helaas ten opzichte van zijn Amerikaanse bondgenoot economisch in een zwakkere positie bevindt dan Engeland en België van zijn bereidheid doet blijken om aan de totstandkoming van een controleregeling op internationale voet zijn volledige medewerking te verlenen en dit zou kunnen gebeuren door de verklaring omtrent deze bereidheid te doen vergezeld gaan van de aanbieding van een uitgewerkt plan om de uitvoering van de controle technisch mogelijk te maken.

In hoeverre de betrokken instanties reeds met de uitwerking van een dergelijk plan zijn gevorderd is mij niet bekend. Het is niet uitgesloten, dat ik

binnenkort in een voorgenomen bespreking met de leiding van de B.E.B. de gelegenheid zal hebben hieromtrent meer te vernemen, waarvan ik alsdan bericht zal doen volgen. Ik heb echter gemeend Uwer Excellentie alvast omtrent het huidig stadium van het onderwerpelijk vraagstuk te moeten inlichten en daarbij aanleiding gevonden van mijn standpunt te dien aanzien nader te doen blijken.

Tenslotte wil ik niet verhehlen, dat ik bij deze uiteenzetting van het vraagstuk ook rekening heb gehouden met de in Amerika bestaande weerstanden tegen de verstrekkende defensie-maatregelen van President Truman en met het van republikeinse zijde bij monde van de bekende senator Taft gepropageerde standpunt om de Amerikaanse verdedigingsgordel ten Westen van Europa te trekken. Aan dit standpunt zal ongetwijfeld steun worden verleend, indien mocht blijken, dat de westerse landen van Europa ook op het onderwerpelijk gebied niet gemeenschappelijk kunnen opbrengen wat Amerika meent van hen te mogen verwachten.

Ik moge hier nog aan toevoegen dat het mij uit geheime bronnen, die voor 100% betrouwbaar zijn, gebleken is dat de landen achter het ijzeren gordijn sinds betrekkelijk korte tijd koortsachtig bezig zijn om hier te lande en naar alle waarschijnlijkheid ook elders tot elke prijs oorlogsgrondstoffen op te kopen, die langs verschillende wegen ons land verlaten.

Het Hoofd van de Dienst,

(get.) Mr. L. Einthoven.

Overeenkomstig het oorspronkelijke:
DE SECRETARIS GENERAAL VAN HET
MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

